

Оршоа НОДЬ

викладач, Фаховий коледж Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID ID: 0000-0002-1048-776X

ТУРИЗМ ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Нодь О. Туризм та курортно-рекреаційна сфера: особливості, проблеми та перспективи розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 296 – 304.

Анотація

Для розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери настав не найкращий час. На початку 2020 року головною проблемою, що впливала на розвиток туристичних потоків по всьому світу, стала пандемія коронавірусної інфекції. В цілому, туризм почав поступово функціонувати за рахунок пандемічних обмежень та відповідних вимог до туристів. Наразі на розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери впливає повномасштабна війна росії проти України. За таких умов існує необхідність у формуванні стратегій збалансованого розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери. Саме тому досить актуальним і важливим є процес дослідження особливостей туризму та курортно-рекреаційної сфери, визначення проблем та подальших перспектив розвитку.

Метою статті є процес дослідження особливостей туризму та курортно-рекреаційної сфери, визначення проблем та подальших перспектив розвитку.

Досліджено особливості туризму та курортно-рекреаційної сфери із урахуванням проблем та подальших перспектив розвитку. Охарактеризовано модель взаємозв'язку туризму з курортно-рекреаційною сферою, що враховує поглинаючий ефект санаторно-курортної сфери з використанням видів оздоровчого туризму. Наголошено, що взаємозв'язок туризму та курортно-рекреаційної сфери принесе значний результат соціально-економічного розвитку країни та окремих регіонів в цілому. Визначено соціально-економічні фактори впливу туристичної та курортно-рекреаційної сфери на розвиток регіонів, серед них: збільшення доходів місцевих бюджетів, створення нових робочих місць та зменшення рівня безробіття, забезпечення зростання рівня життя населення, розвиток суміжних галузей, модернізація соціальної та виробничої інфраструктури. Охарактеризовано концепцію ефективного функціонування туризму та курортно-рекреаційної сфери регіону, що передбачає удосконалену систему управління (кадрову, маркетингову, фінансову), гармонізацію законодавчо-нормативної бази, модернізацію механізмів та інструментів управління, модифікацію наданих послуг. Визначено основні проблеми розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України: невідосконалена нормативно-правова база, відсутність механізмів інноваційно-інвестиційної активізації, недостатня розвиненість інфраструктури, застаріла матеріально-технічна база, що приводить до низької комфортності й умов проживання, незадоволеності туристів. Наголошено, що основними фундаментальними напрямками розвитку рекреаційних територій є: екологізація економіки та виробничих процесів, збереження навколишнього природного середовища та відтворення рекреаційних природних ресурсів, створення вільних рекреаційних економічних зон та розширення в Україні туристично-екологічної мережі.

Ключові слова: туризм, рекреація, потенціал, регіон, збалансований розвиток.

Orshoia NOD

Teacher of Ferenc Rakotsi II Vocational College of the Transcarpathian Hungarian Institute

TOURISM, RESORT AND RECREATION FIELD: FEATURES, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Nod O. Tourism, resort and recreation field: features, problems and prospects of development. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 2, pp. 296 – 304.

Abstract

Currently, it is not the best time for the development of tourism, resort and recreation sector. At the beginning of 2020, the main problem affecting the development of tourist flows around the world was the coronavirus pandemic. In general, tourism began to function gradually due to pandemic restrictions and corresponding requirements for

tourists. Nowadays, the development of tourism, resort and recreation sphere is affected

by the full-scale war of Russia against Ukraine. Under such conditions, there is a need for the formation of strategies for the balanced development of the tourism industry and the resort and recreation sphere. That is why the process of researching the peculiarities of tourism, resort and recreation sphere, identifying problems and further prospects for development is quite relevant and important.

The purpose of the article is the process of researching the peculiarities of tourism and the resort and recreation sphere, identifying problems and further prospects for development.

Peculiarities of tourism and the resort-recreational sphere have been studied, taking into account the problems and further development prospects. The model of the relationship between tourism and the resort-recreation sphere is characterized, which takes into account the absorbing effect of the sanatorium-resort sphere using types of health tourism. It was emphasized that the relationship between tourism, resort and recreation sphere will bring a significant result of the socio-economic development of the country and individual regions as a whole. Socio-economic factors of the influence of the tourism and resort-recreation sphere on the development of regions have been determined, among them: an increase in the income of local budgets, the creation of new jobs and a decrease in the unemployment rate, ensuring the increase in the standard of living of the population, the development of related industries, and the modernization of social and industrial infrastructure. The concept of effective functioning of the tourism and resort-recreation sphere of the region is characterized, which provides for an improved management system (personnel, marketing, financial), harmonization of the legal and regulatory framework, modernization of management mechanisms and tools, modification of the services provided. The main problems of the development of tourism and the resort and recreation sphere of Ukraine have been identified: an unimproved legal framework, lack of mechanisms for innovation and investment activation, insufficient development of infrastructure, outdated material and technical base, which leads to low comfort and living conditions, dissatisfaction of tourists. It was emphasized that the main fundamental directions of the development of recreational areas are: greening of the economy and production processes, preservation of the natural environment and reproduction of recreational natural resources, the creation of free recreational economic zones and the expansion of the tourism-ecological network in Ukraine.

Keywords: tourism, recreation, potential, region, balanced development.

JEL classification: O13; O32; Q28

Вступ

Для розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери настав не найкращий час. На початку 2020 року головною проблемою, що впливала на розвиток туристичних потоків по всьому світу, стала пандемія коронавірусної інфекції. В цілому туризм почав поступово функціонувати за рахунок пандемічних обмежень та відповідних вимог до туристів. Наразі на розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери впливає повномасштабна війна росії проти України. За таких умов існує необхідність у формуванні стратегій збалансованого розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери. Саме тому досить актуальним і важливим є процес дослідження особливостей туризму та курортно-рекреаційної сфери, визначення проблем та подальших перспектив розвитку.

Дослідження розвитку сфери туризму та рекреації розглядалися у працях Герасименко В.Г., Городньої Т.А., Дядечко Л.П., Іртищевої І.О., Крамаренко І.С., Кузик С.П., Стегней М.І., Хаустової К. М. та багатьох інших українських і зарубіжних науковців. Однак сучасні умови розвитку спонукають до процесу дослідження особливостей, проблем та перспектив розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери, що визначило актуальність нашого дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статі є процес дослідження особливостей туризму та курортно-рекреаційної сфери, визначення проблем та подальших перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу

Туризм є однією з найбільш швидкозростаючих галузей, починаючи свій розвиток у другій половині ХХ століття. В цілому, туризм часто використовується як ключ для економічного зростання як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Туризм спостерігається в багатьох сферах як швидке та просте рішення боротьби з економічними недоліками. Загалом країни обирають розвиток, просуваючи свої ресурси

за рахунок залучення туристів. Це посилює конкуренцію та приводить до очікування нових викликів розвитку як галузі туризму, так і економіки в цілому.

Шешукова С.В. зазначає, що «курортно-рекреаційна та туристична галузь – це специфічна сфера, де соціальна роль та економічна вигода повинні бути взаємодоповнюючими чинниками», тобто ця сфера повинна виконувати свою важливу оздоровчу роль і одночасно бути високорентабельною [1, с. 496]. В цілому туризм та курортно-рекреаційна сфера мають важливу соціальну роль у розвитку суспільства. Однак без фінансових та інвестиційних ресурсів галузь не буде ефективно функціонувати, приносити задоволеність суспільству. Саме тому головною метою функціонування туризму та курортно-рекреаційної сфери є задоволення туристичних, курортно-лікувальних та реабілітаційних потреб, а другорядною отримання прибутку.

«У багатьох країнах світу туристична та курортно-рекреаційна сфера має визначне соціально-економічне значення, адже з одного боку, зосереджує комерційну функцію відповідних закладів, а з іншого боку, відіграє важливу соціальну роль, пов'язану з відпочинком, реабілітацією та фізичним оздоровленням людини» [1, с. 496]. Отже, взаємопов'язаний процес соціально-економічного значення туризму та курортно-рекреаційної сфери набуває сьогодні все більшого значення.

Важливим є визначення взаємозв'язку туризму та курортно-рекреаційної сфери. Гуменюк В.В. зазначає, що вони мають інтеграційний характер взаємодії, що відображено на рис. 1. «Схема ілюструє процес перетворення санаторно-курортної сфери в курортно-рекреаційну. В українських реаліях – це складний, довготривалий етап трансформації заангажованої принципами розподілу економіки санаторно-курортних послуг у курортно-рекреаційну, яка існує на ринкових засадах як відкрита система для різних видів внутрішнього і в'їзного оздоровчого туризму» [2, с. 32].

Рис. 1. Модель взаємозв'язку туризму та курортно-рекреаційної сфери

Джерело: [2, с. 33].

Відповідна модель показує взаємозв'язок туризму з курортно-рекреаційною сферою, що поглинає в собі санаторно-курорту з використанням видів оздоровчого туризму. Необхідно констатувати, що такий взаємозв'язок туризму та курортно-рекреаційної сфери принесе значний результат соціально-економічного розвитку країни та окремих регіонів в цілому.

На рис.2 представлені соціально-економічні фактори, що впливають на поліпшення значення туристичної та курортно-рекреаційної сфери.

Рис. 2. Соціально-економічні фактори впливу туристичної та курортно-рекреаційної сфери на розвиток регіонів

Джерело: згруповано автором [1, с. 496].

Важливими соціально-економічними факторами впливу туристичної та курортно-рекреаційної сфери на розвиток регіонів є збільшення доходів місцевих бюджетів, створення нових робочих місць та зменшення рівня безробіття, забезпечення зростання рівня життя населення, розвиток суміжних галузей, модернізація соціальної та виробничої інфраструктури.

Савушкін Д.І. зазначає, що «загальний економічний ефект досягає свого максимуму через взаємозв'язок між рекреаціями і туризмом та іншими місцевими економічними секторами. Сильні економічні зв'язки з туризмом та іншими секторами (наприклад, сільським господарством і малими підприємствами) підвищують ефект мультиплікатора (економічний показник, величина якого характеризує ступінь, в якому збільшення інвестиційного попиту чи самих інвестицій породжує зміну обсягів випуску продукції та споживчого попиту на цю продукцію)». На рис. 3 представлений мультиплікативний процес в умовах курортно-туристичної економіки [3].

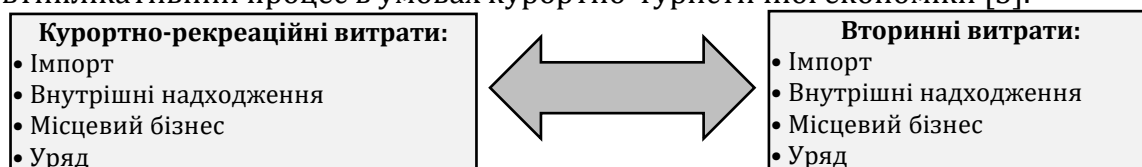

Рис. 3. Мультиплікативний процес

Джерело: [3].

Погоджуємося, що в процесі розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери відбувається мультиплікативний ефект, доходи, отримані від цієї галузі, повторно вкладаються у суміжні галузі. В цілому, «мультиплікатор сприяє збільшенню доходів і створенню нових робочих місць для місцевого населення. Посилення економічних зв'язків за рахунок туризму приводить до розвитку регіону та додатковому попиту на місцеві товари та послуги, також створюються більш широкі можливості для місцевих підприємств і організацій» [4].

Концепція ефективного функціонування санаторно-курортного комплексу регіону має базуватися на домінантах сталого розвитку (рис. 4).

Концепція ефективного функціонування туризму та курортно-рекреаційної сфери регіону передбачає удосконалену систему управління (кадрову, маркетингову, фінансову), гармонізацію законодавчо-нормативної бази, модернізацію механізмів та інструментів управління, модифікацію наданих послуг.

Камінецький В.В. вважає, що «в Україні є значні передумови для розвитку рекреаційних територій, які зумовлені наявністю природних бальнеологічних ресурсів, мережею санаторно-курортних закладів і необхідної для їх функціонування

інфраструктури. Однак санаторно-курортний комплекс переживає складний період свого розвитку, навіть у тих регіонах, які мають потужний базис для процвітання. Тому ця сфера вимагає наукового узагальнення та впровадження більш досконалих механізмів регулювання процесом. Санаторно-курортна справа як складник регіональної економіки є одним із найважливіших об'єктів державного регулювання, оскільки має багатогранний ефект. Це і виробництво послуг і товарів для рекреації (ефект мультиплікації), і прибуток від реалізації путівок, і зниження захворюваності та трудових втрат, підвищення продуктивності праці, продовження термінів трудової діяльності, а також надходження грошових коштів у регіон, розширення сфери прикладання праці, підвищення зайнятості населення. Останнє особливо важливе, тому що дозволяє більш раціонально, на інтегрованій основі, використовувати трудові та інші ресурси» [6, с. 115]. Важливим є в процесі формування концепції збалансованого розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери раціональне використання наявних ресурсів регіонів, що в майбутньому принесе ще більший мультиплікаційний ефект.

Рис. 4. Концепція ефективного функціонування туризму та курортно-рекреаційної сфери регіону

Джерело: згруповано автором [5].

Також погоджуємося з думкою Гуменюк В.В., що «курортно-рекреаційна сфера представляє собою складну просторово-економічну систему, сформовану з різних елементів і зв'язків між ними. У зв'язку з цим дослідження курортно-рекреаційної сфери передбачає глибокий аналіз закономірностей і особливостей її становлення та розвитку. Курортно-рекреаційну сферу необхідно розглядати як економічну цілісність, для якої характерні структурні зрушення в напрямі розширення ринкової складової та зростання її значення у розв'язанні соціально-економічних проблем суспільного розвитку» [2]. Отже, туризм та курортно-рекреаційна сфера є складною просторово-економічною системою, в процесі розвитку якої необхідно враховувати економічну та соціальну цілісність з урахуванням сучасних вимог.

Мельник Л.А. наголошує, що «курортно-рекреаційна сфера забезпечує багатогранний вклад у формування національного багатства країни. З одного боку, – це доходи виробників курортно-рекреаційних послуг, створені робочі місця, фінансові потоки заробітної плати, соціальних трансфертів, податків, рентної плати, з іншого – інвестиції в людський капітал, з яким пов'язується суспільний розвиток і здоров'я нації. При цьому виникає ефект заміщення державних видатків на охорону здоров'я більш ефективним джерелом самофінансування відтворення здоров'я населення через придбання курортно-рекреаційних послуг» [7].

Незважаючи на всі переваги та мультиплікаційні ефекти галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери, в Україні існує ряд проблем, що гальмують їх розвиток (рис. 5). До основних проблем розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України відносяться: невдосконала нормативно-правова база, відсутність механізмів інноваційно-інвестиційної активізації, недостатня розвиненість інфраструктури,

застаріла матеріально-технічна база, що приводить до низької комфортності і умов проживання, незадоволеності туристів.

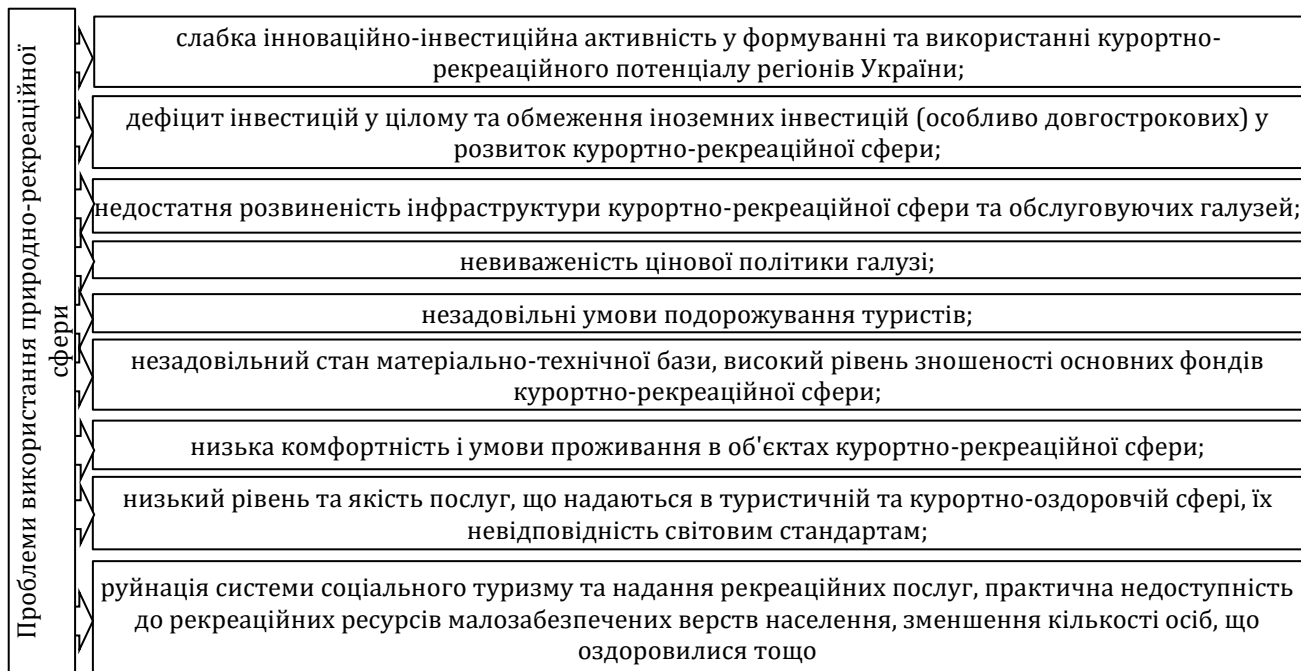

Рис. 5. Проблеми розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України

Джерело: згруповано автором [7].

Близнюк А.С. вважає, що «на сьогодні в Україні склалася ситуація, коли, з одного боку, уже є певний досвід законодавчого регулювання рекреаційної галузі, а з другого – питання гострої необхідності розширення нормативно-правового забезпечення рекреаційної діяльності у зв'язку з виникненням низки якісно нових, соціально-економічних, суспільно-політичних та інших умов. Метою такого регулювання є створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного рекреаційного продукту, здатного максимально задовольнити рекреаційні потреби як для населення країни, так і іноземців. Наявність ефективної нормативно-правової бази є важливою передумовою функціонування ринку рекреаційних послуг. Формування цього ринку в Україні, як і нормативно-правової бази, що його регулює, пов'язане з виділенням нашої держави у самостійного діяча в міжнародному економічному просторі» [8]. Отже, першочерговим завданням розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України повинно стати удосконалення законодавчого регулювання з метою розширення нормативно-правового забезпечення рекреаційної діяльності, що дозволить конкурувати у міжнародному туристичному просторі.

Колектив науковців також наголошує, що «реалізація комплексу заходів, направлених на створення інституціональних умов для забезпечення економічно-ефективного та раціонального використання сукупності наявних курортно-рекреаційних ресурсів у найближчій перспективі забезпечить отримання економічних та соціальних ефектів: виконання державних гарантій у сфері реабілітації, лікування й оздоровлення громадян в курортних умовах у необхідному обсязі, асортименті та якості послуг; реалізація державних програм зі сприяння продуктивній зайнятості населення, запобігання масового безробіття, створення додаткових гарантій щодо працевлаштування громадян, які потребують соціального захисту; капіталізація природних лікувальних і рекреаційних ресурсів сприятиме доступу України до структурних фондів Європейського Союзу, що буде суттєвою підтримкою для післявоєнного відновлення економіки країни» [8, с. 468-469]. Отже, поряд із удосконаленням законодавчо-нормативної бази важливим елементом є створення інституціональних умов для забезпечення розвитку туризму та курортно-рекреаційної

сфери України. Це забезпечить збалансоване використання всіх наявних ресурсів і принесе максимальні економічний та соціальний ефекти.

Основні фундаментальні напрями розвитку рекреаційних територій відображено на рис. 6.

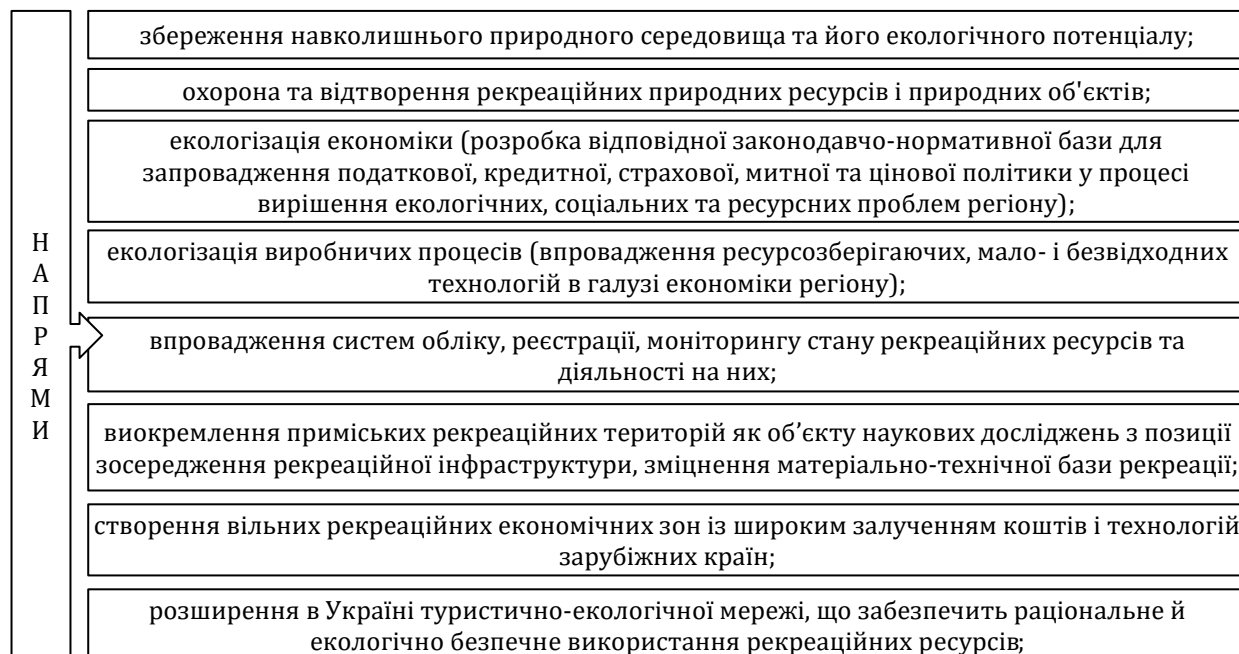

Рис. 6. Основні фундаментальні напрями розвитку рекреаційних територій

Джерело: згруповано автором [10, с. 41].

Основними фундаментальними напрямами розвитку рекреаційних територій є: екологізація економіки та виробничих процесів, збереження навколишнього природного середовища та відтворення рекреаційних природних ресурсів, створення вільних рекреаційних економічних зон та розширення в Україні туристично-екологічної мережі.

«Перед Україною стоїть складне завдання щодо створення системи землекористування, яка дала б змогу поєднати вільне володіння землею, соціальну справедливість при використанні землі та екологоорієнтований розвиток територій. Що ж стосується міжнародного досвіду організації землекористування, то підхід до нього має бути дуже критичним і виваженим. Передусім слід брати до уваги, що в більшості країн світу вільного нерегульованого обігу землі ніколи не було і бути не може. Питанню організації земель рекреаційного призначення необхідно приділяти особливу увагу, адже досі нема чіткого розмежування та виділення окремих зон відповідного призначення. Адже рекреаційні ресурси являють собою сукупність природних та антропогенних об'єктів і явищ, які можуть бути використані для відпочинку, лікування і туризму. Природними вважаються узбережжя теплих морів; береги річок, озер і водосховищ, лісові і лугові масиви; передгір'я і гори; антропогенними – столичні та історичні центри; міста-курорти або курортні місцевості, релігійно-культові комплекси, фортифікаційні та інші окремі споруди, розташовані за межами населених пунктів» [10, с. 35].

В цілому, сучасні умови можуть стати рушійною силою для забезпечення збалансованого розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України. Відповідно враховуючи наявні проблеми вважаємо, що можливо створити інноваційну модель збалансованого розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України, що забезпечить соціальний, екологічний та економічний ефекти розвитку регіонів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Досліджено особливості туризму та курортно-рекреаційної сфери із урахуванням проблем та подальших перспектив розвитку. Охарактеризовано модель взаємозв'язку

туризму з курортно-рекреаційною сферою, що враховує поглинаючий ефект санаторно-курортної сфери з використанням видів оздоровчого туризму. Наголошено, що взаємозв'язок туризму та курортно-рекреаційної сфери принесе значний результат соціально-економічного розвитку країни та окремих регіонів в цілому.

Визначено соціально-економічні фактори впливу туристичної та курортно-рекреаційної сфери на розвиток регіонів, серед них: збільшення доходів місцевих бюджетів, створення нових робочих місць та зменшення рівня безробіття, забезпечення зростання рівня життя населення, розвиток суміжних галузей, модернізація соціальної та виробничої інфраструктури. Охарактеризовано концепцію ефективного функціонування туризму та курортно-рекреаційної сфери регіону, що передбачає удосконалену систему управління (кадрову, маркетингову, фінансову), гармонізацію законодавчо-нормативної бази, модернізацію механізмів та інструментів управління, модифікацію наданих послуг.

Визначено основні проблеми розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери України: невдосконала нормативно-правова база, відсутність механізмів інноваційно-інвестиційної активізації, недостатня розвиненість інфраструктури, застаріла матеріально-технічна база, що приводить до низької комфортності і умов проживання, незадоволеності туристів. Наголошено, що основними фундаментальними напрямками розвитку рекреаційних територій є: екологізація економіки та виробничих процесів, збереження навколишнього природного середовища та відтворення рекреаційних природних ресурсів, створення вільних рекреаційних економічних зон та розширення в Україні туристично-екологічної мережі.

Список літератури

1. Шешукова С.В. Соціально-економічні умови як фактор розширення обслуговуючої сфери. *Коммунальное хозяйство городов*. 2009. № 89. С. 490–497.
2. Гуменюк В.В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 372 с.
3. Савушкін Д.І. Розвиток курортно-рекреаційних систем як інструмент трансформаційних перетворень в економіці. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2919>
4. Brownrigg M., Greig M. Differential multipliers for tourism. *Scottish Journal of Political Economy*. 2011. № 3. P. 29–37.
5. Юхновська Ю.О. Проблеми та перспективи розвитку туристичної, лікувально-оздоровчої та курортно-рекреаційної сфери Запорізької області. *Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємництва*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 8-9 листопада 2018 р.). Житомир, 2018. С. 285–289. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/355.pdf>
6. Камінецький В.В. Концептуальні засади державного регулювання розвитку курортно-рекреаційної сфери в регіонах України. *Право та державне управління*. 2020. № 1, том 2. С. 115–121.
7. Мельник Л.А. Теоретичні засади державного регулювання курортно-рекреаційної сфери. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. №8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/34.pdf
8. Близнюк А.С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення механізмів державного регулювання розвитку рекреаційної сфери. *Технології та механізми державного управління*. URL: http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7747/1/ilovepdf_com-63-70.pdf
9. Безверхнюк Т.М., Бабов К.Д., Цуркан О.І. Ресурсне забезпечення післявоєнного відновлення та розвитку України: потенціал курортно-рекреаційної сфери. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2022. №6(8). С. 459–470.
10. Булишева Д.В. Теоретико-організаційні напрямки екологізації розвитку курортно-рекреаційних територій азово-чорноморського регіону. *Економічні інновації*. 2013. Випуск 53. С. 34–41.
11. Крамаренко І.С. Формування та розвиток регіонального інвестиційного потенціалу в умовах структурних трансформацій економіки: теорія, методологія та практика: монографія. ФОП Швець В.М., 2019. 356 с.
12. Бойко Є.О. та ін. Екологічні інвестиції: стан та перспективи впровадження на мікро-, мезо- та макрорівнях. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2021. № 2. Т. 3. С. 40–49.

13. Irtysheva, I. et al. The economy of war and postwar economic development: world and Ukrainian realities. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8. pp. 78–82.
14. Irtysheva, I. et al. Mechanisms to Manage the Regional Socio-Economic Development and Efficiency of the Decentralization Processes. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. 2021, pp. 694–701.
15. Irtysheva, I., et al. (2022). Environmental Security of Territories: Challenges of Today and Guidelines for Strengthening in War. *Journal of Environmental Management and Tourism*, (Volume XIII, Fall). № 5(61). pp. 1229-1239.

References

1. Sheshukova, S.V. (2009). «Socio-economic conditions as a factor in the expansion of the service sphere». *Kommunalnoe khoziaistvo horodov*. no. 89, pp. 490–497.
2. Humenyuk, V.V. (2016). *Derzhavne rehuliuвання kurortno-rekreasiinoi sfery*. [State regulation of the resort and recreation sphere]. Kyiv. national trade and economy University. Kyiv. Ukraine.
3. Savushkin, D.I. (2014). Rozvytok kurortno-rekreasiinykh system yak instrument transformatsiinykh peretvoren v ekonomitsi. [Development of resort and recreation systems as a tool for transformational transformations in the economy]. *Efektyvna ekonomika*. [Effective economy]. (electronic journal). no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2919>
4. Brownrigg, M., Greig, M. (2011). Differential multipliers for tourism. *Scottish Journal of Political Economy*. no. 3, pp. 29–37.
5. Yukhnovska, Yu.O. (2018). *Problemy ta perspektyvy rozvytku turystychnoi, likuvalno-ozdorovchoi ta kurortno-rekreasiinoi sfery Zaporizkoi oblasti*. [Problems and prospects of the development of the tourist, medical and health and resort and recreation spheres of the Zaporizhzhia region]. Entrepreneurial model of economy and management of entrepreneurship development: materials of the 1st International Scientific and Practical Conference (Zhytomyr, November 8-9, 2018). Zhytomyr. Ukraine.
6. Kaminetsky, V. V. (2020). «Conceptual principles of state regulation of the development of the resort and recreation sphere in the regions of Ukraine». *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. no. 1, volume 2, pp. 115–121.
7. Melnyk, L.A. (2018). «Theoretical principles of state regulation of the resort and recreation sphere». *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. no. 8, Available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/34.pdf
8. Bliznyuk, A.S. Suchasnyi stan normatyvno-pravovoho zabezpechennia mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання rozvytku rekreasiinoi sfery. [The current state of regulatory and legal support of the mechanisms of state regulation of the development of the recreational sphere]. *Technologies and mechanisms of state administration*. Available at: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7747/1/ilovepdf_com-63-70.pdf
9. Bezverhnyuk, T.M., Babov, K.D., Tsurkan, O.I. (2022). «Resource support for post-war reconstruction and development of Ukraine: the potential of the resort and recreation sphere». *Zhurnal «Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii»*. no. 6(8), pp. 459–470.
10. Bulysheva, D.V. (2013). «Theoretical and organizational directions of greening development of resort and recreation areas of the Azov-Black Sea region». *Ekonomichni innovatsii*. no. 53, pp. 34–41.
11. Kramarenko, I.S. (2019). *Formuvannia ta rozvytok rehional'noho investytsiynoho potentsialu v umovakh strukturnykh transformatsij ekonomiky: teoriia, metodolohiia ta praktyka: monohrafiia* [Formation and development of regional investment potential in conditions of structural transformations of the economy: theory, methodology and practice: monograph]. FOP Shvets V.M. Mykolaiv. Ukraine.
12. Boyko, E.O. and etc. (2021). «Environmental investments: status and prospects of implementation at the micro, meso, and macro levels». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriia: Ekonomichni nauky*. no 2. Vol. 3, pp. 40–49.
13. Irtysheva, I. and etc. (2022). The economy of war and postwar economic development: world and Ukrainian realities. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 8, pp. 78–82.
14. Irtysheva, I. and etc. (2021). Mechanisms to Manage the Regional Socio-Economic Development and Efficiency of the Decentralization Processes. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. pp. 694–701.
15. Irtysheva, I., et al. (2022). Environmental Security of Territories: Challenges of Today and Guidelines for Strengthening in War. *Journal of Environmental Management and Tourism*, (Volume XIII, Fall), no. 5(61), pp. 1229-1239.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2022 р.